TİMURLENK

M. TURHAN TAN

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1732
EDEBÎ ESERLER: 889

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-156-9

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: Matbaacılık ve Neşriyat Türk A. Ş, İstanbul, 1935
2. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Redaksiyon: Mehmet Yılmaz

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2021

M. Turhan Tan: (7 Mart 1885- 25 Aralık 1939) Asıl adı Mehmet Samih Fethi'dir. 1885 yılında babası Ahmet Fethi Bey'in İstinaf Mahkemesi Ceza Reisliği görevi sırasında Diyarbakır'da doğdu. Aslen Sivaslı tanınmış bir ailenin çocuğu olarak eğitiminin yanı sıra Arapça ve Farsça özel dersler aldı. Üsküp'te kısa bir süre edebiyat öğretmenliği görevinde bulundu. Samsun, Amasya tahrirat müdürlüklerinde, Remadiye, Yalvaç kaymakamlıklarında, Çorum ve Kayseri mutasarrıflıklarında bulundu. Kurtuluş Savaşı sırasında Sivas milletvekilliğine seçildi. 1922 yılından sonra kendini basın ve yayın işlerine verdi. 1939 yılında iki ay kadar süren hastalığının ardından vefat etti. Edirnekapı Şehitliği'ne defnedildi.

M. Turhan Tan, edebiyat yaşamına aruz vezniyle yazdığı şiirleriyle başlar. *Tasvir-i Efkâr* ve *Tercüman-ı Hakikat* gazetelerinde "S.", *Servetifünun* dergisinde "Bedrettin Mümtaz", "Halil Rüştü", *İçtihat* ve *Rübab* dergilerinde kendi adını kullanarak şiirler ve yazılar yayımladı. *Hayat* ansiklopedisinde "M. S." Adıyla yayımlanan maddeler de M. Turhan Tan'dı. Asıl ününü M. Turhan Tan adıyla yazdığı tarihî romanlarıyla yakalar. *Akından Akına*, *Cem Sultan* Fransızcaya; *Piçler*, *Osmanlı Rasputin'i Cinci Hoca* Yunancaya; *Hürrem Sultan* Fransızca, Yunanca ve Almancaya çevrilmiştir.

Eserleri:

Roman:

Akından Akına (Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul 1936)
Alafranga Bir Hanım, (Artin Asaduryan Matbaası, İstanbul 1329)
Âli Maceralar (İstanbul Matbaası, İstanbul 1330)
Büyücü Karı (Hürriyet Matbaası, İstanbul 1330)
Cehennemden Selam (İktisat Matbaası, İstanbul 1928)
Cem Sultan (Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul 1935)
Cengiz Han (İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1962)
Devrilen Kazan (Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939)
Düğün Gecesi Sağır Güveyin Muaşakası, Mesai Matbaası, İstanbul 1330)
Gönülden Gönüle (Agâh Sabri Kitaphanesi Milliyet Matbaası, İstanbul 1931)
Hint Denizlerinde Türkler (Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939)
Hürrem Sultan (Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul 1937)
Kadın Avcısı (İstanbul Matbaası, İstanbul 1933)
Kâfir Hakikat (Yeni Osmanlı Matbaası, İstanbul- Tarihsiz)
Krallar Avlayan Türk (Yüksel Matbaası, İstanbul 1944)
Kurnaz Kız (Artin Asaduryan Matbaası, İstanbul 1330)
Maruf Aynalı Necibe'nin Kızı (Hürriyet Matbaası, İstanbul 1330)
Nedime (Âlem Matbaası, İstanbul 1312)
Osmanlı Rasputini Cinci Hoca (İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1962)
Safiye Sultan (Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939)
Sevinç Han (Agâh Sabri Kitaphanesi Milliyet Matbaası, İstanbul 1933)
Timurlenk (İstanbul Matbaası, İstanbul 1935)

Üç Ay Yatakta (Sühulet Kütüphanesi, İstanbul 1934)
Viyana Dönüşü (Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul 1937)
Yenge Hanım (Artin Asaduryan Matbaası, İstanbul 1330)
Zifaf Gecesi Harem Ağasının Muaşakası (Artin Asaduryan Matbaası, İstanbul 1329)
Avareler
Baht İşi (Son Saat gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Benli Mehmet (Son Saat gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Bir Avuç Kül (Son Saat gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Deli (Son Saat gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Niçin (Son Saat gazetesinde tefrika edilmiştir.)
Paşalar, Paşazadeler
Piçler (Son Saat gazetesinde tefrika edilmiştir.)

Masal:
Alaeddin ve Sihirli Lamba Hikâyesi (Sudi Kitaphanesi, İstanbul- Tarihsiz)

Biyografi:
Atatürk (Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939)
Mehmet Akif (Bozkurt Basımevi, İstanbul- Tarihsiz)

Gezi:
Avrupa Notları (Sühulet Kitabevi, İstanbul 1938)
Balkan'da Karagöz Neler Görmüş (Yeni Osmanlı Matbaası, 1330)
Karagöz Neler Görmüş Edirne'de (Yeni Osmanlı Matbaası, 1330)

Derleme- İnceleme:
Tarihte Türkler İçin Söylenen Büyük Sözler (Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul 1936)
Tarihî Musahabeler (Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul)

SUNUŞ

Timurlenk, M. Turhan Tan tarafından 1936 yılında yazımı tamamlanan bir romandır. Romandan bahsetmeden evvel aslında, hem yazarından hem de devrin siyasî ve edebî rüzgârlarından mutlaka söz etmek gerekiyor.

M. Turhan Tan, Cumhuriyetin ilk yıllarında yazdığı tarihî romanlarla bilinen bir yazardır. Özellikle 1930'dan itibaren, vefatına kadar geçen dokuz yıllık sürede pek çok tarihî vaka ve şahsiyet için roman yazmıştır.

M. Turhan Tan dünyaya bakış itibariyle bir Türk milliyetçisi olduğu gibi, genç Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Türkçü-Milliyetçi fikirlerden de etkilenmiş, hatta bu fikirleri etkilemiş bir kalem olarak dikkat çekmektedir. Timurlenk ise Türkiye Türkleri tarihinde 1402 yılındaki Ankara Savaşı ile bilinen ve Osmanlı tarihi açısından olumsuz bir karakter olarak kabul edilse de, genel Türk tarihine baktığımızda bırakın Türkleri, dünyanın gördüğü en büyük cihangirlerden birisi olduğu bilinen bir hükümdar…

Bugün Türkistan'da ve bilhassa Özbekistan'da çok büyük bir tarihî figür ve 'ata' olarak kabul edilen Timur, Asya'nın içlerinden Ege Denizi kıyılarına kadar uzanan çok büyük bir imparatorluğun hem banisi hem de kudretli hakanı olmuştu.

1930'lu yıllar, dünya genelinde milliyetçilik rüzgârlarının hayli sert estiği yıllardı. Türkiye'nin de bundan etkilenmemesi düşünülemezdi. Kaldı ki genç Cumhuriyet zaten bir 'milli devlet' olarak tebarüz etmişti. Bu dönemde aralarında M. Turhan Tan'ın da bulunduğu pek çok yazar, tarihî romanlara ilgi duymuş, bu tarihî romanlar içerisinden Türk milliyetçiliği ile ilgili figürler çıkarmış, bunları halka tanıtmış ve sevdirmiştir.

M. Turhan Tan'ın *Timurlenk*'i de böyle bir romandır ancak M. Turhan Tan'ı çağdaşlarından ayıran çok önemli bir özelliği olduğu kanısındayız. O ise, diğer yazarlara nazaran edebi yönünün çok daha kuvvetli olması…

M. Turhan Tan'da açık bir romancı mayası vardır. Bunu eserlerine, elbette belli bir ölçüde yansıtabilmiştir. *Timurlenk* örneğinde olduğu gibi romanlarında ciddi bir romancı farklılığı hissedilmektedir. Örneğin burada da Timurlenk'i anlatırken bazı roman tekniklerini kullanmıştır. Bunların başında 'flaşbek' denilen 'geriye dönüşler' yer almaktadır. Öyle ki roman tamamen Timur'un penceresinden anlatılır. Yazarın Hindistan Seferi ile başlattığı hadiselerde zaman zaman geriye dönüş tekniğini uygulayarak, çocukluk, gençlik yılları, evlilikleri, saltanatını oluşturması, sınırlarını genişletmesi gibi pek çok konuya dönüş yapan Timur, Hint zaferinin ardından Anadolu seferine çıkarak 1402 yılındaki meşhur Ankara Muharebesi'nde Yıldırım Bayezid ile karşı karşıya gelir. Romanın ana konusu Timur'un son yıllarıdır. Yani ihtiyarlamış bir Timur'un, geçmişe bakışlarını da burada görmekteyiz.

M. Turhan Tan roman kurgusu oluşturma konusunda usta bir isimdir. Diyalogları da dönemin edebiyatı göz önünde bulundurulduğunda hayli başarılıdır. Kendine has bir diyalog tekniği oluşturmuştur. Mesela 'dedi' ifadesini ortada kullanmak gibi…

"Haydi," dedi. "Durma, hünerini göster!"

Romanı önemli kılan hususlardan birisi de 1930'ların Türkiye Türkçesinin örneklerini sunmasıdır. Kaldı ki biz bu çalışmamızda 1936'da yapılan ilk baskıyı esas aldık. Matbaacılık Neşriyat Türk Anonim Şirketi'nin basmış olduğu kitabın orijinaline sadık kalırken sadece dipnotlarla güncelleme yaptık. Bu anlamda dönemin Türkçesini anlamak konusunda da bir hayli malumat sahibi olunabiliyor. Örneğin o dönemde halen kullanılagelen Osmanlı Türkçesi kelimelerle, (inhizam, teemmül, müsellah…) öz Türkçe akımının dilimize yerleştirmeye çalıştığı ve bir bölümü tutan, bir bölümü ise kabul görmeyen Türkçe kelimeleri (ulcaşmak, saçu, uruk…) bir arada görebiliyoruz…

M. Turhan Tan'ın kendine has uygulamalarından birisi de dipnotlarla verdiği tarihî kaynakçalardır. Onun, bir romanı kurgularken bu tarihî vesikaları da zaman zaman altta veren ve tarihî hakikate bağlı

kalmaya çalışan ya da 'şu yolu uyguladım,' şeklinde okuru uyaran bir tarzının olduğu bir gerçektir.

Timurlenk, başarılı bir karakter anlatımına sahip olduğu gibi ağırlıklı olarak 'aşk' konusunu da işlemektedir. Emir Timur'un ilk aşklarının yanında, özellikle son döneminde yaşadığı ve romanda Tevekkül Hatun ismi ile verilen Moğol Hanı'nın genç kızına karşı hissettikleri ön plana çıkarılmış. Tevekkül Hatun'un gerçekte Tukal Hatun ismi ile bilinen Moğol prensesi olduğu tahmin edilmektedir.

Yine romanda önemli iki büyük sefer dikkat çekmektedir. Bunlardan birisi Hint Seferi'dir. Timur'un Hindistan'ın en ücra köşelerine kadar ilerleyerek, bu eski kıtayı tamamen fethetmesi anlatılırken, oluşturulan bir Hintli karakteriyle Hint mitolojisine ve sosyal hayatına dair pek çok bilgi sunulmaktadır.

Ardından Türk ve dünya tarihi için çok önemli bir muharebe olacak olan Ankara Muharebesi (kitaptaki tabir ile Çubukova Muharebesi) dönemi geliyor. Yazar burada Timur'un penceresinden bakmak kaydıyla gelişmeleri anlatırken niçin böyle bir savaşa mecbur kalındığını, her iki tarafın hataları ve eksikleri üzerinden anlatıyor. Türk dünyasının iki büyük hükümdarını karşı karşıya getiren Ankara Muharebesi ile ilgili çok önemli bilgilere sahip olabiliyoruz. Bu arada Yıldırım Bayezid'in de gayet objektif bir şekilde nakledildiğini söylemek gerekiyor. Ayrıca gerek Timur, gerekse bu savaş ve Yıldırım'la ilgili pek çok iddianın romana bazen tarihî hakikatler doğrultusunda, bazen ise yazarın kurgusu dâhilinde yansıtıldığını ifade etmeliyiz.

Örneğin muharebe sırasında taraf değiştiren Türk beyleri ya da muharebeden sonra Timur'un Yıldırım'a nasıl bir muamele gösterdiği; bir kafese mi kapattığı, Sırp prensesi olan eşi Olivera Despina Hatun'a gerçekten çıplak bir şekilde sakilik yaptırıp yaptırmadığı ve Yıldırım Bayezid'in hayatının nasıl sona erdiği ile ilgili popüler tarihi ilgilendiren ve uzun yıllardır konuşulan, konuşulmaya da devam edeceği tahmin edilen konularda da yazar hayli ilginç bilgiler veriyor. Bunun gibi pek çok hadiseyle ilgili çeşitli kurgular oluşturmuş durumdadır.

Velhasıl, günümüzden yaklaşık seksen beş yıl önce yazılmış olan ve dolayısıyla öncü örneklerden sayıldığı için tarihî roman açısından kendine has birtakım özellikleri bulunan *Timurlenk* romanını günümüz okurunun da beğeneceğini düşünüyoruz. Çünkü çağına göre

hayli ileri sayılabilecek bir olgunluk ile kaleme alındığı ve bir romanda olması gereken belli başlı hususiyetleri ihtiva ettiği kanısındayız.

Asya'nın en büyük hükümdarlarından, dünyanın en önemli cihangirlerinden olan Emir Timur'un Anadolu coğrafyası ile de kesişen hayatını bir roman içerisinde okumak isteyenler için bu eser oldukça kıvamında görünüyor.

Ötüken Neşriyat

TİMURLENK

Köprü kurulmuştu. Büyük su, göğsüne asılan bu ağırlığı parçalamak ister gibi homurdanıyordu. Timurlenk, yaya olarak çadırından çıktı, köprünün başına kadar geldi, ellerini göğsüne kavuşturdu. Uzun bir lahza suya, birçok şeyler haykıran Sint nehrine baktı, sonra başını çevirdi, ordusuna göz gezdirdi. Yüz bin mızrak, çelikten bir orman gibi gökyüzüne doğru uzanıyordu. Atları bu heybetli orman içinde alacalı bir sürüye benziyordu. Çelik orman da, büyük at sürüsü de sessizdi, enikonu cansız görünüyordu. Heyecan, derin bir heyecan insanları ve hayvanları garip bir hareketsizliğe bürümüştü.

Timur'un mağrur gözleri ordunun üzerinden aştı, dalgın dalgın gerilere düştü, arkada kalan büyük ülke hayalinde canlandı. Ardından, sonsuz gümüş bir satır gibi önünde kıvrılan geniş nehrin geçilmesiyle açılacak yeni ve engin ufukları düşündü, birdenbire gururu şahlandı, gözleri parladı ve emir verdi.

"Yere yüz sürüp Tanrı'yı analım, kalkıp atlanalım!"

Biraz sonra o çelikten orman müthiş bir gürültü ile eğildi. Kuvvetli bir rüzgâra tutulan buğday başakları gibi yere serildi. Yüz bin baş toprağa sürünerek Ulu Tanrı'yı anıyor, ondan yardım diliyordu. Atlar, bu manzara karşısında başlarını eğerek için için titriyorlardı. Sint nehri, sesini kısmıştı ve şaşkınlıktan akışını bırakmışa benziyordu.

Önünde bütün dünyayı diz çöktürmek isteyen Timur, o büyük kumandan, birkaç dakika yüzünü toprağa sürdü. Ululuğuna hayranlık taşıdığı, kudretine inan beslediği Tanrı'ya hararetli hararetli yalvardı ve iradesi on kat fazlalaşmış, bakışı biraz daha sertleşmiş olarak kalktı, yanı başında yere uzanıp dua edenlere haykırdı:

"İleri!"

Bu emir, büyük davulların gürültülü yardımı ile ve şimşek hızı ile safları dolaştı, kısa bir an içinde süvariler atlandı, yayalar yürüyüş nizamına girdi. Timur da atına binmişti, askerin geçişini seyre hazırlanmıştı. Manzara heybetli idi, temaşaya layıktı.

İşte o sırada köprünün öbür başında bir adam, hayır, bir adam değil, bir gölge belirdi. Yüz binlik Türk ordusunun Sint nehri kenarına geldiği günden beri öbür yaka, henüz yaratılan bir yer gibi ıssızlaşmıştı. Toprak derin bir sessizlik içinde uyukluyordu. Bu uykuyu bozacak tek bir ayak sesi, tek bir hareket yoktu. Büyük ve kalabalık Hint ülkesinin bu uç noktasında kuşlar bile uçmuyordu!

Timur, işte bu mutlak sessizlik içinde Sint nehrini geçecek, Hint topraklarına adım atacaktı. Bu hareketin başlaması ânında, köprünün öbür ucunda bir gölgenin belirmesi kudretli cihangiri şaşırttı, orduyu da adeta yerinde mıhladı. Süvariler durmuştu ve yüz bin çift göz, köprü başında beliren hayalete dikilmişti.

O canlı gölge, coşkun bir nehrin önüne dikilen bir çalıyı andırıyordu. Fakat bu çalı bütün cılızlığı ile beraber, o coşkun suyu akmadan alıkoyuyordu. Adet ve anane, orduların önünden her şeyin çekilmesini ister. Hint ülkesinin Sint nehri kıyıları, bu ananeye en geniş biçimde saygı göstermiş, günlerden beri ıpıssız bir hale gelmişti. Fakat şimdi, tek bir adam, eğlenen bir gölge gibi büyük ordunun yolu üstünde dikilip duruyordu.

Timur askerlerinden önce hayretini giderdi. Orduyu küstahça göğüslemek ister gibi görünen bu uğursuz gölgeyi yok etmek için elini yanına attı, elmaslı sadağından[1] bir ok çıkararak nişan aldı, gölgemsi mahlûkun alnına gönderdi.

Hayret!.. Okunu at nalı deliğinden geçirebilen, aynı silah ile uçan kuşları vuran Timur, iki yüz metre uzaktaki adamı devirememişti. Bu gelişi güzel bir nişan yanlışı sayılmaktan çok yüksek bir beceriksizlikti, orduya karşı düpedüz küçük düşmekti.

Timur, bu durum önünde sarardı. Hint topraklarını tek başına müdafaa için yerin ta altından çıkarak köprü başına dikilmiş görünen o gölge kılıklı vücuda ikinci bir ok daha yolladı. Yüz bin çift gözün merakını da beraber sürükleyen bu öldürücü armağan da hedefini bulmadı, gölge yine ayakta kaldı.

[1] Mahfaza demektir. (MTT).

Timur çıldıracaktı. Gözleri kararmıştı, dudakları kireç kesilmişti. Coşkun ırmakların, korkunç uçurumların, başlarını güneşe dayar görünen dağların bile yolundan alıkoyamadığı bu heybetli orduyu şu ince, ince gölgenin durdurması ona bir bozgunluktan, hatta sille yemekten daha ağır geliyordu. Şimdiye kadar hedefini şaşırmayan oklarının, bu kadar sefil bir sersemliğe uğraması aklına dokunuyordu.

Ordu, Timur gibi kızmış değildi, yalnız şaşırmıştı. Nereden çıktığı bilinmez bu adam, onların gözlerinde tansılı[2] bir varlık halini almaya başlamıştı. Sint nehrinin öbür yakasını, gözlerin alabildiği yerlere kadar ıssızlaştıran büyük ordu, o yakanın şu biricik mahlûkuna hayretle bakıyordu. Atıcılığı da kahramanlığı kadar meşhur olan Timur'un, kuvvetli ve kudretli başbuğun oklarındaki isabetsizliği gizli sebeplere, o mahlûkun kılıç kesmez ve ok işlemez bir eren olduğuna vermek ıstırarını[3] duyuyordu.

Fakat Timur, küçük düşmeye ve küçük kalmaya tahammül edemezdi. Nehri geçmek üzere bulunan ordusunu bir cılız gölgeden dolayı hareketten alıkoyamazdı. Söz götürmez nişancılığına rağmen onu vuramamak gibi bir beceriksizliği de hazmetmek elinden gelemezdi. Bundan ötürü çılgın bir titizlikle ona üçüncü bir ok daha attı ve gölgenin yıkılmadığını görünce haykırdı:

"Bütün ordu, şu uğursuzu oka tutsun!"

Yüz bin ok, yüz bin zehirli yıldırım gibi köprüyü geçti. Timur bu geçişin sinir bozan uğultusu arasında gözünü kapamıştı. Kendini çileden çıkaran gölgenin bir kıyma yığını gibi havada uçuştuğunu kuruntulayarak yüreğini serinlendiriyordu. Bu düşünce ile gözlerini açtı ve uçuştuğunu sandığı parçaları havada aradı. Hayret ve hayret! O gölge darmadağın olmamıştı. Bir demir yağmuru gibi üzerine dökülen oklardan kurtulmuştu, nehirde yüzüyordu!

Ordu evvelce edindiği kanaati iman haline getirmişti. Bir türlü vurulmayan gölgenin mutlaka ve mutlaka tansılı bir varlık taşıdığına hükmolunuyordu. Timur, nişanda isabetsizlik bakımından, ordunun kendisine benzediğinden memnundu. Yüz bin usta atıcının tek bir hedefi yıkamamaları, çehresine yapışan kızartıyı siliyordu, gururuna açılan yarayı kapıyordu.

---

[2] Tansı: Şaşkınlık verecek denli güzel şey, olağanüstü şey, insanları hayran eden ve doğaüstü sayılan olay, mucize.

[3] Istırar: Zorunluluk.

Bununla beraber bilinmeyen adamı vurmak işi artık önemini kaybetmiş gibiydi. Çünkü o, yüzerek orduya doğru geliyordu. Kendisini öldürmek isteyenlerin yanına yine kendi ayağı ile gelmeye savaşan bu adam, acaba bir deli mi idi? Onun köprü başına dikilmesi bir yiğitlik, vurulmayışı bir tansı ve suya atılıp karşıya geçmeye çalışması ise bir delilik idi.

Niçin köprüyü geçmiyordu da nehri kucaklamayı daha doğru buluyordu? Ordu, bu tuhaflığı araştırmaya lüzum görmüyordu. Fakat Timur, ok yağmurundan kurtulan hayaletin suyu köprüden iyi buluşundaki sebebi sezmişti. Meçhul adam, ok yaylımından suya atılmak suretiyle kurtulmuş olacaktı ve ikinci bir yaylıma uğramamak için de beri tarafa geçer görünmek yolunu tutmuştu. O halde bu adamda bir sır vardı ve bu sır, ordunun nehri geçme hareketiyle ilgili olmak lâzım gelirdi.

Timur, bu düşünce üzerine soğukkanlılığını topladı. At üstünde, meçhul yüzgecin ilerleyişini seyre daldı. Bütün ordu da aynı şeyi yapıyordu. Süvariler, atlarının dizginlerini boyunlarına bırakarak, yayalar, omuzlarını kargılarına dayayarak vurulmaz görünen adamı gözleriyle alkışlıyorlardı. Köprünün öbür ucunda iken cılız ve silik bir gölgeyi andıran adam, suyun içinde kara ve ince bir dala benziyordu. Lakin bu kara ve kuru dal, sağlam ve kıvraktı. Suyun dalgalı akışını hayrete değer bir kolaylıkla yeniyordu, her kulaç vuruşta suyun geniş bir parçasını geriye atıyordu.

Nihayet beri yakaya, yüz bin askerin sık bir orman kesafetiyle biriktiği yere geldi, bir balık hafifliğiyle karaya atıldı. Kısa, çok kısa bir an etrafına bakındıktan sonra sağa kıvrıldı, Timur'un yanına doğru yürümeye koyuldu.

Kimse, hiçbir kimse onun kudretli başbuğa yanaşmasına engel olmuyordu. Hatta böyle bir şeyi hatırlayan yoktu. Timur'un oklarıyla göğsünü geren ve yüz bin okun önünden diri olarak çıkan, en yüzgeç atlar için bile tehlikeli görünen coşkun suyu bir hamlede geçen bu adam, Hint topraklarının biricik sahibi ve milyonlarca halkın şerefli bir mümessili gibi orduya saygı telkin ediyordu. Timur'da başlarından taçlarını aldığı veya başlarına taç koyduğu hükümdarların hiçbiri bu cılız adam kadar kendini şaşırtmamış ve düşündürmemişti. Sıkılmasa, ordudan utanmasa, atından inecek ve sudan çıkan ıslak adamı karşılayacaktı.

Bunu yapmadı, fakat büyük bir merak ve dikkat ile cesur yolcuyu bekledi. O, çıplak, tamamen çıplak bir Hintli idi. Saçları, esmer omuzlarını örtüyordu. Gür ve siyah sakalı, çamura bulanmış gibi yumak yumak kir içinde idi. Et namına bir zerre bile taşımıyordu. Bir deri ve bir kemikti.

Kaburgası daha uzaktan sayılabiliyordu. Tam bir iskeletti. Üstünde Hintlilerin Languta dedikleri bir örtü vardı. Bu yırtık paçavra, göbeğiyle dizkapağı arasında gülünç bir perde vazifesi görüyordu. En garibi, iki kolunda ve göğsünün tam ortasında üç ok bulunması idi. Bunlar, Timur'un attığı oklardı ve iri birer çivi gibi çıplak adamın etsiz teninde sallanıyorlardı.

Lakin bu etsiz vücut, bu çıplak iskelet, hiç de mezardan kalkan bir ölü hissi vermiyordu. Yürüyüşünde imrendirici bir sertlik vardı. Sanki o etsiz ayaklar, demirden yapılmıştı. O birer birer sayılan kaburga kemikleri, çeliktendi. Zaten etine yapışıp kalan oklar da bu lagar[4] görünen vücudun pek mukavemetli bir hamurdan yapıldığını acıklı bir belâgat[5] ile gösteriyordu.

Onun en büyük ayrılığı gözlerindeydi. Bu koyu esmer çehrede o bir çift göz, bir dilim gecenin üzerine yapıştırılmış iki kuvvetli yıldızı andırıyordu. Şu kadar ki bu yıldızlar, manasız bir ışık dökmüyorlardı, kudretli bir ruhun alevlerini taşıyorlardı.

Çıplak Hintli, Timur'un yanına gelince durdu ve Semerkant lehçesine yakın güzel bir Türkçe ile şu sözleri söyledi:

"Bu suya Sint derler, tekin değildir!"

Timur, ne güldü, ne kızdı. Vaziyetini bozmadan cevap verdi:

"Bunu söylemek için mi yanıma geldin? Başka bir bildiğin, başka bir diyeceğin yok mu?"

"Senden büyük olan Cengiz, buraya kadar geldi, geri döndü. Çünkü Sint suyunun kendisini çiğneyenleri affetmeyeceğini biliyordu!"

"Cengiz'den evvel ve sonra geçenler var. Onları sen unutmuş olsan bile su unutmaz, bizi de hoş görür."

"Geçtiler, fakat rahat yüzü görmediler. İskender, Sint'i incitmese, Hint topraklarını kirletmese genç yaşında ölmezdi."

---

4 Lagar: Cılız, etsiz, çelimsiz, zayıf.

5 Belâgat: İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği.

"Yeter. Öğüdüne teşekkür ederim. Başını tehlikeye koyup yanıma kadar geldiğin için ben de sana bir şey öğreteyim. Türkler masal dinlemezler. Sudan değil ateşten de çekinmezler."

Ve merhametli bir tavırla onun vücuduna yapışan okları göstererek sordu:

"Bunlar seni rahatsız etmiyor mu, acı vermiyor mu? Canın yanıyorsa seni tımar ettireyim."

"Biz acı bilmeyiz, acımayı biliriz. İşte bak, sana ve şu kalabalığa da acıyoruz. Yarın göğsünüzü dövüp, saçınızı yolup oğunmamak[6] için dönmenizi söylüyoruz."

"Bu öğüdü kimin namına veriyorsun?"

"Hak, hakikat, adalet ve insaniyet namına!"

"Bunlar bir çıplak adamın ağzına yakışmayan şeylerdir. Arkanda kim var?"

"Arkamda Hind'in ve Hintlilerin hakkı var. Sen o hakkı çiğnemek için geliyorsun. Doğru değildir, pişman olursun."

Timur, biraz gülümsedi:

"Haneharap," dedi. "Şu sözlerinle bana, Hindistan'ın Hintlilere layık olmadığını bir kere daha anlatmış oluyorsun. Hakkı senin gibi çıplak bir adamın ağzı ile haykıranların hakkı sürünmektir. Haydi, şurada dur. Kuvvetin nasıl yürüdüğünü gözünle gör ve sonra hemşerilerine anlat!"

Timur, elini kaldırıp hareket emri verecekti. Fakat çıplak adam, itaat telkin eden bir sesle bağırdı:

"Dur, silâhşor! Biraz bekle. Sana gelecek günleri göstereyim. Ömrünün yarınını şimdiden gör, ona göre yürü. Senin olmayan bir yere girmek günahtır, sana hiçbir fenalığı dokunmayanları öldürmek daha büyük günahtır, hakkın olmayan şeyleri benimsemek günahlardan beter günahtır. Bütün bu ağır günahları niçin işleyeceksin, yarın gülmek için değil mi? Bakalım, sana gülmek var mı?"

Yarın… Bu bir tek kelime, kudretli cihangiri titretmeye kâfi geldi. Yurtsuz ve yiyeceksiz dilencilerden Timur gibi şehinşahlara kadar herkes, her düşünce sahibi insan, o kelimenin taşıdığı karanlığa karşı korku besler. O karanlığın aydınlanmasını istemeyen hiçbir kimse yok gibidir. Çünkü beşerî didinmelerin çoğu yarın için hazırlanmaktan başka bir şey değildir. Bu hazırlıklar, umulmaz tesadüflerle bazen

---

[6] Oğunmak: Çok ağlamaktan güçsüz kalmak, bayılır gibi olmak, bayılmak, üzülmek .

boşa gider ve parlak görünen yarınlar birdenbire yıkılır. Her insan, kendi yarınını görmek, anlamak ve endişeden kurtulmak ister. Fallar, remiller, cifirler, kehanetler gibi bu asrın ispiritizmaları[7] vesaireleri hep o ihtiyacın doğurduğu boş işler ve nursuz kandillerdir!

Timur, şarktan garba kadar bütün acunu[8] avucuna almak isteyen bir kumandandı. Her gün yeni bir savaşa atılıyordu ve her gece yeni bir harbin plânını kuruyordu. Önünde, ardında, sağında, solunda birçok düşmanları vardı. Milyonlarca halkı, emri altında tutuyordu. Bu adamları kendi iradesine bağlayan ancak korku idi. Başkalarını korkutanların başkalarından korkmamalarıysa gayet tabiidir. Bu sebeple Timur da, gizli bir endişe, yarın kaygusu içinde bulunuyordu.

Çıplak adamın bilinmez âlemi kendisine göstereceğini söylemesi üzerine birdenbire heyecana kapıldı:

"Ne âlâ, ne âlâ," dedi. "Yüzgeçliğin gibi bilgiçliğin de varmış. Fakat kara oğlan, aklını başına al. Hükümdarlara yalan söylenmez ve her şeyi affeden hükümdarlar, yalancıları affetmezler. Dediğini yapamazsan diri diri derini yüzdürürüm."

Hintlinin gözleri biraz daha parladı, ağır ağır cevap verdi:

"Bana söversen iyisin. Çünkü dövmüyorsun. Döversen yine iyisin. Çünkü öldürmüyorsun. Öldürürsen yine iyisin. Çünkü beni fanilikten kurtarıyorsun. Kör olmayan göz için görmek ne ise fani için de ölüm odur, o kadar tabiîdir. Düşün ki, Allahlar bile mahvolur. Mahvolmayan ezelî sebeptir. O, yıkar ve yapar! Tehdidin beni korkutmadı silahşor![9]

"İyi, çok iyi… Fakat bu sözler, yalanını tuttuğum vakit derini yüzdürmekliğimi men edemez. Onun için sana tekrar soruyorum; Dediğini yapabilir misin?"

"Yaparım ve yapmak vazifemdir. Çünkü bu nehri geçersen bize felaket getirmiş olacaksın, aynı zamanda felakete müstahak olacaksın. Bunu gözünle girmeni, insafa gelmeni isterim."

Timur, bir ürperme duymakla beraber yapılan vaadin cazibesinden kurtulamadı.

"Haydi," dedi. "Durma, hünerini göster!"

---

[7] İspiritizma: Ruhun varlığını, hiçbir zaman ölmediğini, istenirse ölü kimselerin ruhlarıyla bağlantı kurulabileceğini öne süren inanış ve uygulama, ruh çağırma.

[8] Acun: Dünya.

[9] Bugünkü Hint dini bu felsefeye dayanır. (MTT).

Bütün ordu Şahinşah[10] ile çıplak Hintlinin yüzleşmesini seyrediyordu. Onların ne konuştukları işitilmiyordu. Lakin göğsünün ve kollarının kuru kemiklerine giren oklarla gözlerde yaman bir tesir yapan bu cılız vücut Sint nehrinden ve nehrin ilerisindeki engin ufuklardan ziyade heyecan uyandırıyordu.

Ordu bu çıplak adamda esrarlı bir hayat seziyordu ve o esrar kendi ruhlarına sızıyormuş gibi tuhaf bir sarsıntı geçiriyordu. Çıplak Hintli, kudretli hükümdara neler söylüyordu? Vücuduna çakılan okların ıstırabını mı haykırıyordu? Duruşuna göre mustarip değildi. Ordu, onun yara acısı duymadığını pekâlâ görüyordu. Asıl gözlerini kamaştıran şey Hintlinin hükümdar ile müsavi görünmesi idi. Adamın başı dikti, kemiklerinde ve üç de okla bezenen lagar vücudunda küçük bir eğiliş görülmüyordu. Ordu, cılızlık içinde ve çıplaklık içinde yükselen bu haysiyetli varlığa yavaş yavaş meftun oluyordu. Onlar, o yiğit askerler, yıllardan beri herkesin Timur'a karşı boyun kırdığını, ulaşıp eğildiklerini, hatta yerlere kapandıklarını görmeye alışmışlardı. Çıplak bir Hintlinin pervasız bir sükûn ve açık bir vakar içinde Şahinşah ile muhavere[11] yahut münakaşa etmesini hayrete değer bir hâdise olarak telâkki ediyorlardı.

Timur, son sözünü söyler söylemez çıplak adam, bir adım ilerledi:

"İn," dedi. "Yere in. İstikbal, at üstünde görünmez!"

Büyük kumandan, bir emir gibi söylenen bu söze de itaat etti. Aksaklığının müsaadesi nispetinde bir çeviklikle yere atladı. Çıplak Hintli ile yan yana, göğüs göğse, göz göze geldi. Timur, bütün hayatında ilk defa olarak kendi sert bakışı önünde kapanmayan bir göz, kendi müsellah[12] haşmeti karşısında rengi uçmayan bir yüz görüyordu!

Çıplak Hintli kuvvetli bir tahakküm daha yaptı. Kendisi çamurlu toprağın üzerinde bağdaş kurarak Timur'a da yanı başında yer gösterdi ve Şehinşahı oturttu.

Ordu artık intizamsız bir kütle halini almış gibi idi. Arkadakiler öndekilerin omuzlarına abanarak, piyadeler süvarilerin sırtına sıçrayarak tahttan toprağa inen hükümdarın şu umulmaz durumunu gör-

---

[10] Şahinşah: (Şeninşeh) Türkçe'de "krallar kralı, İran hükümdarlarının sıfatı" anlamına gelir.

[11] Muhavere: iki kişi arasındaki konuşma, karşılıklı konuşma.

[12] Müsellah: Silahlı.

meye çalışıyorlardı. Bu, güneşin yere inip çerçöple bağdaşması gibi bir şeydi. Fakat Timur, ordusunda uyanan şaşkınlıkla ilgili değildi. Olanca dikkatini çıplak Hintliye vermişti. Herifin neler gösterebileceğini öğrenmek hırsı ile etrafını görmüyordu.

Kara ve kuru adam, bir nebze dalgınlaştıktan sonra attan indirip çamurlu topraklara oturttuğu büyük kumandanın iki elini tuttu:

"Gözüme bak," dedi. "İyi bak!"

Timur, en sağlam yüreklerde zelzeleler uyandıran sert bakışlı gözlerini Hintlinin siyah kaşları altında yanan iki kıvılcıma dikti. İlkin o kıvılcımları söndürmek istiyor gibiydi. Taşıdığı heyecana rağmen cihangirlik[13] gururu gözbebeklerinde yaşıyordu ve o gururun bu miskin adamı ezeceğini umuyordu.

Fakat birkaç saniye geçmeden gözlerinin yandığını duydu. Bu yanış, acıtmayan bir ıstıraptı. Şu kadar ki gözbebeklerinden başlayarak beynine doğru ilerliyordu.

Timur, bu ıstırabın kafatası içinde yürüdüğünü apaçık hissediyordu, Bir an, şöyle bir düşüklük ve düşkünlükten, çıplak bir serserinin elinde oyuncak olmaktan sıkıldı. Silkinmek, benliğine sahip olmak ve kuru topraktan yüksek ve pek yüksek tahtına fırlayıp kendisini derece derece küçüklüğe düşüren yabancıyı ezmek istedi. Hatta ellerini çekmeye de kalkıştı. Lakin Hintlinin cılız parmakları, sıcak bir iplik gibi o elleri bağlamıştı. Timur'un kurtulmak teşebbüsü üzerine bu iplikler biraz daha kıvrıldı, kıvılcımlar biraz daha parladı, Timur'un da hâli başkalaştı. Koca cihangir, haşhaş yutturulmuş bir çocuk gibi sersemleşiyor, güçsüzleşiyordu. Tam bu vaziyette, Hintli Timur'un ellerini bıraktı, sağ avucunu açtı:

"Bak," dedi. "İyi bak!"

Uyumak üzere bulunan Timur, yarı kapalı gözlerini güçlükle o esmer avuca çevirdi, baktı. Allah, Allah! O avuç, şimdi açılıyor; genişliyor, enginleşiyor, ucu bucağı görünmeyen bir beyaz ufuk hâlini alıyordu. Sapsarı kesilmiş olan Timur, dudaklarını sımsıkı kapayarak, bu boş ufka bakıyor, gözleriyle uzun bir uçuş, yapıyordu. Bu uçuş, nihayetsiz bir ufkun düzlüklerinde yapılan bu geziniş, gerçekten heyecanlı bir şeydi. Timur'un yüksek bir mikyasta heyecana kapıldığı da alnına dizilen terlerden, dudaklarından sızan köpüklerden belli

[13] Cihangir: Dünya fatihi.

idi. Lakin o, bu temaşadan hoşnut değildi. Çünkü dolaştığı ufukta hudutsuz bir beyazlıktan başka bir şey yoktu ve onun gözleri, kenarı görünmeyen beyaz bir örtüye atılmış zayıf bir kelebek gibi gittikçe yoruluyordu.

Çıplak Hintli, önünde terleyip duran adamın yorgunluğunu sezmiş gibi sordu:

"Ne görüyorsun?"

Timur, nefes alır gibi mırıldandı:

"Hiç!"

"İyi bak, daha iyi bak!"

Ne oldu, nasıl oldu, bilinmez. O engin beyazlık birdenbire değişti. Esmer avuçta dönen, durmadan dönen bir küre peyda oldu ve Timur, sıra sıra dağların, irili ufaklı ırmakların, renk renk bahçelerin, çeşit çeşit memleketlerin gözü önünde geçit resmi yapmaya başladığını gördü. Şimdi ağzı aralanmıştı, renginin solukluğu ziyadeleşmişti, tahammül olunmaz bir heyecan içinde bu geçit resmine bakıyordu.

Baş döndürücü bir hızla geçen bu dağlar, nehirler, bağlar ve şehirler nihayet bitti. Deminki beyaz ufuk, tekrar belirmeye başladı. Lakin eskisi gibi engin değildi, bir cirit meydanı kadar dardı ve yine boştu. Timur bu küçük ufkun içinde bir şeyler görmek için kaşlarını çatarken küçük bir sarsıntı oldu. Kara bir bulut o beyaz sahadan geçti, ardından bir küçük bahçe belirdi.

Erik ağaçları ile bezenen bu bahçenin ortasında süslü bir mezar vardı. Timur, ilk lahzada bahçeyi ve mezarı tanıdı, alnı kırıştı:

"Oh," dedi. "Ulcay'ın kabri! Zavallı hatun…"

İlk karısının çoktan beri ziyaret etmediği mezarı önünde diz çökmek isterken yine o bulut, kara bulut göründü. Bahçeyi ve mezarı örttü Havai örtü kalktığı zaman büyük oğlu Cihangir'in dolaştığını gördü.

Ölümü üzerinden birkaç yıl geçmiş olan bu çok değerli genç, tıpkı hayatta olduğu gibi şendi. Gürbüzdü, gülümsüyordu. Timur ahiretten boyuyla, posuyla geliveren bu kıymetli hayali kucaklamak için içinde derin bir iştiyak[14] sezdi, kımıldamak istedi ve inledi:

"Oğlum, zavallı oğlum!"

[14] İştiyak: Şiddetli arzu, istek.

Bulut yine belirmişti ve Cihangir'i alıp götürmüştü. Onun yerinde ince yapılı, çok alımlı bir kız dolaşıyordu. Timur, iki ölüden sonra beliren bu zarif hayali görünce gülümsedi ve kekeledi:

"Kızım, güzel kızım!"

Evet, gördüğü hayal, onun pek sevgili kızı Akabeygün idi. Koyu kumral saçlarını düz bir örgü halinde omuzlarına dökmüştü. Kıymetli taşlardan yapılma küpelerini kulağına, gerdanlığını boynuna takmıştı. Hint kadifesinden biçilme şık kostümü ile neşeli neşeli dolaşıyordu.

Timur, çok gerilerde, ta Semerkant'ta kalan bu sevgili kızından o anda bir mektup almış ve hatta onunla yüz yüze gelmiş gibi haz içinde idi, enikonu seviniyordu. İradesini toplayabilse çıplak Hintliye yalvaracaktı, bu manzaranın çabuk silinmemesini isteyecekti.

Onun bu sevinci birkaç saniyeden fazla sürmedi. Çünkü Aka Beyküm, endamını gere gere dolaşırken ansızın yere düştü, saralı bir kıvranış içinde çırpınmaya başladı. Şimdi sahada birçok kadınlar, kızlar vardı ve bunlar gamlı bir telaş içinde şuraya buraya koşuşuyorlardı.

Timur, sevgili kızının, gizli bir yara almış gibi, birdenbire yuvarlanmasından, acıklı, acıklı kıvranmasından son derece elemlendi, gözleri nemlene nemlene sahneyi ta ruhuna geçirmeye çalıştı. Kızın başına toplanan kalabalığı pek iyi seçiyordu. Güzel Beygüm'ün kimi alnını ovan, kimi şakağına gülsuyu süren, kimi dua okuyan bu kalabalık, genç prensesin dairesi halkı idi.

Biraz sonra kızın çırpınması durdu, elleri yanına düştü, ayakları uzadı. Acaba iyileşmiş miydi? Timur, gözlerini açа açа bu ciheti araştırırken hastanın bir şeyler mırıldadığını ve gözlerini kapadığını gördü. Baş ucundaki kalabalık şimdi ağlıyorlardı, saçlarını yolarak çağrışıyorlardı. Timur yüreğine ok saplanmış gibi, acı bir ıstırap içindeydi ve inliyordu.

"Oh Aka, güzel Aka, sakın ölme Aka!"

Belki inlemekle iktifa etmeyecekti, kızının ölümüne karşı hüngür hüngür ağlayacaktı. Lakin o kara bulut, Aka'nın solgun cesedini, başında ağlaşan kalabalıkla beraber silip süpürmüştü ve beyaz ufkun ta köşesinden bir süvari kümesi görünmüştü.

Şimdi Timur, bu yeni belirenlerle meşgul oluyordu. Atlarını dörtnala süren bu süvariler kimdi, nereden gelip nereye gidiyorlardı? Savaşçılık damarları depreşen büyük kumandan, gerçekten bir süvari

müfrezesinin gelişini seyrediyormuş gibi heyecan içindeydi. O derecede ki, Hintlinin önüne oturduğu dakikadan beri dizleri üstünde duran ellerinden birini hançerinin kabzasına götürmüştü, o vaziyette bakışlarına devam ediyordu.

Süvariler doludizgin geldiler, seçilebilecek bir noktaya kadar ilerlediler. Timur bunların kendi ordusuna mensup bir alay olduğunu anladı ve başlarında oğlu Ömer Şeyh'in bulunduğunu gördü. Artık neşelenmişti, eli de hançer kabzasından ayrılmıştı, gülümseye gülümseye, iyi bir asker şöhreti taşıyan oğlunun kuvvetli bir müfreze başındaki durumuna bakıyordu.

Ömer Şeyh, harp oyunu yapıyordu. Askerini ikiye ayırmıştı ve kendisi bu iki partiden birinin başına geçerek öbür partiye taarruza girişmişti. Timur, hem kanına, hem de kahramanlığına tevarüs etmiş görünen kıymetli oğlunun mahir hareketlerini bir baba gururu ile murakabe[15] ederek mahzuz[16] oluyordu. Hayali o derece hakikat olarak benimsemişti ki, ara sıra oğlunu alkışlıyordu.

"Maşallah, barekâllah!"

Biraz sonra prens Ömer Şeyh, düşman müfrezeyi püskürtmüştü. Takibe başlamıştı. Timur, mahir ve muzaffer oğlunun kazandığı zaferi ne suretle bitireceğini merak etmeye başladı. Ömer Şeyh, galip kuvvetlerin başında koşuyor, koşuyor, koşuyordu. Kaçakların bu hızlı kovalayışından kurtulmalarına imkân yoktu. Timur da aynı kanaati beslediği için adeta gülüyordu.

İşte o sırada bir hâdise oldu, Ömer Şeyh'in atı yıkıldı, kendisi yere düştü ve arkadaki süvarilerin bir kısmı onu çiğneyerek ileri geçti. Şimdi Timur'un yüzü Aka Beyküm'ün ölümünü seyrederken olduğu gibi bembeyaz kesilmişti, dudakları titriyordu ve dilinde bir inilti dolaşıyordu:

"Zavallı Ömer, zavallı oğlum!"

Kaçan ve kovalayan bütün süvariler geri dönüp Ömer Şeyh'in başına üşüştükleri vakit Timur'un gözleri kapanmıştı. Çünkü o atlıların külâhlarını yere attıklarını, avuç avuç toprak alıp başlarına saçtıklarını görmüştü. Bu, attan düşen ve atlara çiğnetilen prensin ölmüş olduğunu gösteriyordu.

---

[15] Murakebe: Denetleme.

[16] Mahzuz: Hoşnut, hazetmiş, memnun.

Biraz sonra gözlerini açan Timur, Sint nehrinin kenarında yere çömelerek oturduğunu, karşısında bağdaş kuran çıplak Hintlinin değişmez bir bakışla kendisini süzdüğünü gördü. Hayran hayran ona, suya ve orduya baktı. Ve yerinden kalkarak sekiz, on adım geride duran adamlarına haykırdı:

"Umur hocayı bulun, yanıma iletin!"

Umur Hoca, uzakta değildi. Timur'un emrini kulağı ile işitecek kadar yakın bir yerde bulunuyordu. Bu sebeple çarçabuk geldi, büyük bir hürmetle Hakanı selamladı, cübbesini kavuşturup bekledi.

Timur ayakta idi, atının eyerine yaslanmıştı. Hintli yine yerde idi. Bir işaretiyle ülkeleri ve küme küme insanları ateşe atabilen Cihangir ile muhteşem ordusu, bu çıplak adam üzerinde hiçbir tesir yapmıyor gibiydi. Bir avuç toprak gibi hissiz, fakat yine bir toprak yığını gibi pervasız görünüyordu.

Timur, Umur Hoca'nın uzun sakalına baka baka, birkaç saniye düşündü ve birkaç saniye de kendi sakalını karıştırdı. Nefsiyle mücadele mi ediyordu, ağır bir şeye karar mı vermek istiyordu? Burası belli değildi. Lakin onun derin bir düşünce geçirdiği görülüyordu. Neden sonra heybetli başını kaldırdı, hocaya sordu:

"Gaibi[17] kim bilir?"

"Lâ yalemülgaybe illâlah![18]"

"Bu adam gaipten haber veriyor!"

"Yalan söylüyor!"

"Kızımı ölü gösteriyor!"

"Dili tutulsun, halt ediyor!"

"Ömer Şeyhi de attan düşürüp öldürüyor."

"Hezeyan!"[19]

"Bunları diliyle söylemiyor; avucunda gösteriyor. Rahmetli hatunun mezarını, Cihangir merhumu bana seyrettirdi. Ardından Aka'yı, Ömer Şeyh'i gösterdi. Onlar birer birer gözümün önünde ve bunun avucunun içinde öldüler!"

"Bu kâfirin sihirbaz olduğuna şüphe yok. Ona göre cezası tertip olunmak gerek."

"Ne edelim dersin?"

---

[17] Gaip: Görünmez, bilinmez evren.

[18] "Gaybı Allah'tan başkası bilemez."

[19] Hezeyan: Abuk sabuk konuşma, saçma sapan sözler etme, saçmalama.

"Öldürmeli!"

"Ya dedikleri doğru çıkarsa, oğlumla kızıma bir hal olursa?"

"Nasıl olur efendimiz? Bir çıplak adam, bir dinsiz derbeder, mukadderatı keşfe kadir midir?"

Timur, biraz daha düşündü.

"Sen," dedi. "Hocasın. Yüksek bilginsin. Sihri, efsunu bozabilirsin. Herife söyleyelim. Bana yaptığını sana da yapsın. Okuyacağın dualarla sihirbazlığı sabit olursa kendini yok ederiz. Olmazsa kuvvet onda demektir!"

Timur'un maksadı, Aka Bey'le, Ömer Şeyh'in ölümlerini gösteren tablonun hükümsüzlüğüne bir tutamak bulmaktı. Sevgili çocuklarının acıklı birer ölüme namzet[20] olduklarını görmek, onu ta yüreğinden yaralamıştı, içi sızlıyordu. Eğer çıplak Hintli, Umur Hoca'ya da bazı sahneler gösteremezse, kendisine sihir yapıldığı kanaatiyle müteselli[21] olacaktı.

Aksi takdirde üzüntüsü ziyadeleşecekti. İşte bu mülahaza[22] ile o âlim adamı ileri sürerek ikinci bir tecrübeye girişiyordu.

Hintli, cihangir ile molla arasındaki muhavereyi dinliyordu. Hocamın kendisini sihirbazlıkla itham ettiğini, öldürtmek istediğini işitince seslendi:

"Molla! Beri gel!"

Umur Hoca, emreden adama ve Timur'a hayran hayran baktı. Hakan kaşlarını çattı:

"Git," dedi. "Durma git. Fakat okumayı unutma!"

Hintli tıpkı Timur'a yaptığı gibi Molla Umur'u da önüne oturttu Kısa bir göz murakebesinden sonra ihtar etti:

"Avucuma bak!"

Molla, iki dakika ancak süren bir bakıştan sonra saçları dimdik olarak yerinden fırladı, Timur'un yanına koştu.

"Oh, efendimiz!" dedi. "Bu adam, yaman adam!"

"Ne yaptı, ne gösterdi?"

"Bana beni gösterdi. Lakin aklımı başımdan alıyordu."

"Kendini nasıl gördün de ürktün?"

"Güya ben cellât olmuşum, adam kesiyormuşum…"

---

20 Namzet: Aday.

21 Müteselli: Teselli edilmiş.

22 Mülahaza: Düşünce.

"Sonra?"

"Sonra çıldırıyorum, kırlara düşüyorum."

"Okuyup üfledin miydi?"

"Okumuştum efendimiz, okumuştum. Fakat herifin sihri benim dualarımdan kuvvetli çıktı."

Bu sırada Hintli, Timur'un yanına geldi:

"Silahşor!" dedi. "Sana, senin sonunu göstermedim, yalnız uğrayacağın felâketlerden bir kısmını tanıttım. Görüyorsun ki sonunu görenler, şaşırıyorlar, titriyorlar. Seni bu vaziyete düşürmek istemiyorum. Yalnız soruyorum; 'Geri mi döneceksin, ileri mi geçeceksin?' Geride saadet, ileride felâket var. İkisinden birini seçmek senin elindedir."

Timur, hiç düşünmedi ve sadece homurdandı:

"Bir adam, bir ordu durduruyor. Ne ayıp, ne ayıp!"

Ve emir verdi:

"Asker yürüsün, bu herif de yürütülsün!"

Biraz sonra, meşhur Sint nehri, yüz bin kişilik Türk ordusunun ve Cihangir Timur'un Hint topraklarına geçişine şahit oluyordu!

Havada Yürüyen Ordu

Timur, nehrin geçilmesinden ve köprünün yıktırılmasından sonra askerine tarama emri verdi. Şimdi yüz bin muharip, av arayan tazı sezişiyle Pencap topraklarına yayılmıştı. Evler değil, dağlardaki kovuklar, kayalardaki delikler bile bu aman bilmez taramadan geri kalamıyordu. Kaçanlar, yoruluncaya kadar yürüyorlardı. Lakin yorulmak bilmeyen ordu, nihayet onları da sığındıkları yerlerde bularak ya boğuyor yahut tutarak karargâha sürüyordu.

Timur, ileriye, hep ileriye doğru gidiyordu. Hedefi gösterdikten sonra ordu kumandanlarını kendi hallerine bırakmıştı. Kimse ile konuşmuyordu. Yalnız Umur Hoca'yı yanında, çıplak Hintliyi de yakınında bulunduruyordu.

Yakılmış ve yıkılmış köylerin, kasabaların enkazı içinden geçildiği sıralarda bazen Molla'ya doğru başını çevirir ve gamlı gamlı sorardı:

"Bu kara oğlanın dedikleri çıkar mı dersin?"

"Ne münasebet efendimiz, ne münasebet?"

Hâlbuki Molla, Timur'dan daha fazla endişe içinde idi. Günlerden beri rüyasında cellatlık yapıyor, kanlara bulanıyor ve kan gölleri

içinde boğulup diriliyor, dirilip boğuluyordu! Timur, yavaş yavaş eriyen, zayıflayan Molla'nın geçirmekte olduğu ruhî buhranları seziyordu. O sebeple bazen kendi iç sıkıntısını unutmuş görünerek onunla şakaya girişti:

"Sen ki Molla," dedi. "Tavukların kesilmesine razı değilsin, bunu bir haksızlık sayarsın. Böyle iken insan cesetleri üstünde tahtını ve bahtını yürütmeye mecbur bir cihangire nedimlik edersin. Şimdi de cellatlığa hazırlanıyorsun. Bu ne perhizdir ve ne lahana turşusudur?"

Molla, heybetli Şehinşahı dinlerken tepeden tırnağa kadar titremekten geri kalmazdı ve alnının terini silerek kekelerdi:

"Siz, fisebilillâh cihat ediyorsunuz. O uğurda kan döküyorsunuz. Fakat ben ne kılıç kullanabilirim, ne mızrak. Zaten ulema manevî cihada memurdur, ruhları ıslah ile mükelleftir. Harp meydanlarında dökülen kanlarla ilgiliğimiz olamaz. Cellatlığa hazırlanmaklığıma gelince… Bu, kâfir bir sihirbazın uğursuz bir oyunundan ibarettir."

Molla, her vakit bu cevabı veriyordu. Veriyordu amma günden güne erimekten, yemek yiyemeyecek bir hale gelmekten, kötü kötü düşünmekten de kurtulamıyordu. Çıplak herifin avucunda gördüğü manzara, bir an bile gözbebeklerinden silinmiyordu.

Timur, bazen sihirbaz denilen Hintliyi de huzuruna getirttirirdi. Onun göğsüne ve kollarına saplanan oklar çıkarılmış, kendisine hiçbir acı vermez gibi görünen derin yaralar şöyle böyle tımar edilmişti. Ayrı bir çadırda göz hapsinde bulunduruluyordu, yürüyüş sırasında da yaya yürütülüyordu. Herifin ince bacaklarında birkaç fil kuvveti var gibi idi. Pişkin ve idmanlı atların terlediği, yürüyemez bir hale geldiği mesafelerde, dipdiri görünüyordu. Günlerce yemek yemez, su içmez ve uyumazdı. Lakin esrarlı kuvvet ve kudretinden de hiçbir şey kaybetmezdi.

Timur, bu garip mahlukun her türlü yokluğa ve yorgunluğa karşı gösterdiği tahammüle için için hayranlık beslerdi. Fakat onun kendisine gösterdiği sahneleri unutamıyordu. Bu sebeple de huzuruna getirttikçe pervasız adamı sıkıştırırdı:

"Doğru söyle," derdi. "Gösterdiklerin yalandır, değil mi? Eğer bunu açıkça söylersen seni Hint ülkesine padişah yaparım!"

Hintli iki günde bir tazelenen bu teklifi aynı sükûn ve aynı vakar ile dinledikten sonra cevap verirdi:

"Gördüklerin doğrudur. Bugün olmamışsa yarın olacaktır. Çünkü onları, gösteren Mahayana'dır. O, aldanmaz ve aldatmaz.[23]

Timur, bu pervasız inat üzerine dudaklarını ısırır ve çıplak Hintliye haykırırdı:

"Mahayana'nın yalancılığı sabit olacaktır ve sen de cezanı çekeceksin!"

Fakat cihangir, bir türlü endişeden kurtulamıyordu. Akabeyküm'le Ömer Şeyh'in akıbetlerinden haber getirmek üzere geriye, ana yurda gönderdiği adamların dönmelerini dört gözle bekliyordu. Onların iyi bir haberle döndükleri gün çıplak Hintliye layık olduğu muameleyi yapacaktı.

Bununla beraber ordu ilerliyordu. Pencab'ın beş suyu[24] birer birer geçilerek Keşmir önlerine gelinmişti. Büyük şehrin muhasarasına başlanmak üzere bulunuluyordu. Cihangir, yorucu bir yürüyüş yapmış olan ordusuna, muhasara başlamadan önce birkaç günlük mola verdi. Kaleye de teslim bayrağı çekilmesi için haber gönderdi.

Bu haberi götüren elçilerin geri dönmelerini beklerken kendisi de muhteşem çadırında dert ortağı Molla Umur ile hasbihaller[25] yapıyordu. Söz dingili hep yarın meselesinde idi. Çünkü yarın, o büyülü sahnelerden sonra ikisi için de sabit bir fikir olmuştu. Çadırda da aynı fikrin ağırlığı altında elemli elemli konuşuyorlardı.

Timur, daima olduğu gibi bu hasbihallerinde de çok dürüst ve samimi idi:

"Molla," derdi. "Çıplak herifin gevezeliğini bir tarafa bırakalım. Fakat yarın hakikaten düşündürücü bir konu. Söz gelimi ben umulmaz hâdiselerin olabileceğine canlı bir örnek ve kanıt değil miyim? Dünkü Keş'li Timur ile bugünkü Hakan, birbirine benzer mi? O, dünden şu içinde bulunduğumuz gün nasıl çıktı?"

"Mukadderat!"

---

[23] Mahayana, Hindistan'daki sayısız dinlerin ve mezheplerin en mühimlerinden olan Mahayanizmin istinat ettiği temel demektir. Mahayanizme, bir nevi misitisizmdir. Mensuplarını hayal içinde yaşatır. (MTT).

[24] Pencap, zaten Acemce 'beş su' demektir. O meşhur kıtaya bu ismin verilmesi, beş büyücek su tarafından sulanmasındandır. Sular, avuç içindeki çizgiler gibi bazen yan yana bazen birbirini keserek akarlar ve Delhi ile Lehri arasında büyük çölün garbında Sint ile birleşirler. (MTT).

[25] Hasbihal: Sohbet, konuşma.

"İşte Hintli de mukadderata işaret etti. Hadiseleri kendi eliyle yaratacağını söylemedi."

Ve sonra başını eğerek uzun uzun düşünürdü, içini çekip fikrini anlatırdı:

"Herifin gösterdiği şeyler hayal olabilir. Şu kadar ki bazı keşiflerin, bazı alâmetlerin gelecek günleri aydınlattığına da kuşku yok. Meselâ benim doğduğum gün, istikbalin şöhretli bir adamı olacağıma hükmeden yüzlerce insan vardı. Ne o, inanmadın mı?"

"Estağfurullah, efendimiz, inanmamak haddim mi?"

Timur, gülümserdi:

"Ne söyleyeceğimi bilmeden bana inanıyorsun da, Hintlinin apaçık gösterdiği sahneye niçin inanmıyorsun?"

Molla'nın bu söz üzerine korkudan sarardığını görünce ağırlaşırdı:

"Akıl ile nakli, hayal ile hakikati birleştirip uzlaştırmak, bunları ölçülü bulundurmak lâzımdır. Birine fazla kıymet verip öbürünü geride bırakmak doğru değildir. Bazen hayal zannettiğimiz şey de hakikat olabilir. İnsanların elinde o iki zıt anlamı ayırt edecek bir terazi yok. Demin de söylediğim gibi benim doğuşumu parlak bir istikbalin başlangıcı olarak kabul edenler vardı. O gün temelsiz bir hayale, gülünç bir kuruntuya düşmüş zannolunan bu adamların hiç de yanılmadıklarını şimdi anlıyoruz…"

Sen, 'Nicedir ol hikâye?' demek istiyorsun ama çekiniyorsun değil mi? Hâlbuki hikâyenin saklanacak yeri yok. Hatta hasbihalimizle alâkası var. Kulağını aç da iyi dinle; ben, biliyorsun ki Barlaslardanım. Türk'ün on asil uruğuna[26] bağlıyım. Babamın adı Turgay Bey'dir. Keş'te oturuyordu. Nesilden nesle geçe geçe babamın kulağına miras kalan bir rivayete göre bizim aileden yetişecek bir erkek çocuğun cihangir olması gerekti.

Bu kanaat, bu aile imanı bir rüyadan doğuyordu. Sekiz göbek yukarı dedem Şahkulu Bahadır, bir gece düşünde göğsünden sekiz yıldız çıktığını görmüş. Bu yıldızlardan sekizincisi güneş kadar parlamış, yeri, göğü ışık içinde bırakmış.

Şahkulu Bahadır, bu rüyayı tabir ettiriyor, kendi soyundan sekizinci göbekte doğacak bir çocuğun dünyaya hâkim olacağın öğreniyor."

---

[26] Uruk: Boy.

"Rahmanî rüyalar mutlaka doğru çıkar!"

"Bir hadisenin üç yüz sene evvel rüyası mı görülür Molla? Bu, bir tesadüftür. Fakat benim hayatıma, ikinci bir tuhaflık daha karıştı. Ben, bir eli yumulu olarak doğdum. Bu yumulu el, kanla dolu idi. Anam Tekin Hatun, Cengiz Han hazretleri sülalesindendir. Büyük atasının da tıpkı benim gibi eli kanla dolu ve yumulu olduğu halde doğduğunu biliyordu. Benim de aynı şekilde dünyaya geldiğimi görünce sevindi:

"Atam Temuçin gibi doğdu," dedi. "Onun gibi büyük adam olur inşallah!"

"Valide sultan hazretlerinin duaları kabul olunmuş efendimiz."

"Belki öyledir. Fakat Cengiz ile benim aynı alâmeti taşıyarak doğuşumuz ve sonra aynı yolda yürüyüp dünyayı kana boğuşumuz garip değil midir? Demek ki bazı görüşler ve sezişler var ki, mahiyeti anlaşılamamakla beraber istikbali gösterebiliyor. İşte benim, şu uğursuz Hintlinin yaptığına verdiğim kıymet bu yüzdendir. Evet, kendi hayatımda bulduğum misaller beni o herife inandırıyor, içime kurt düşürüyor."

"Efendimiz, muhakemelerinizde ve hükümlerinizde haklısınız. Şu kadar var ki, mübarek ceddinizin gördüğü rüya ile Hintlinin sihirbazlığı arasında çok fark var. Size gösterilen rüya değildir. Zira uyanıktınız."

"Rüyadır molla, rüya… Herif beni uyuttu, o sahneleri gösterdi. Nitekim sen de kısa bir uyku içinde başka bir rüya gördün, o günden beri de zayıflamaya başladın."

Sonra ikisi de susarlardı, düşünürlerdi. Timur'un gözleri gençliğine, hatta çocukluğuna doğru gerilerdi. Bugün haritalarda 'Yeşil Şehir' diye gösterilen küçük Keş kasabasında geçirdiği macera dolu günler birer birer hayalinde canlanırdı. Avlar, güreşler, yarışlar ve aşklar?... Asil olmaktan başka hiçbir kuvveti olmayan o yarı yoksul aile içinden, o maceralı yaşayıştan bugünkü mevkiye nasıl geçmiş ve nasıl atılmıştı?

Koca Cihangir yarım asırdan fazla bir hayatı ihtiva eden[27] bu çok engin ve çok rengin maziyi yine bir gün bir panorama gibi evire çe-

[27] Timur, 11. Mart. 1336 ve 25. Şaban 736 tarihine tesadüf eden bir salı günü Semerkant ile Belh arasında bulunan Keş kasabasında doğmuştur. Keş kasabası eski coğrafya kitaplarında Şehrisebz olarak yazılıdır. Haritalarda da o isimle gösterilme-

vire gözünün önünden geçirirken ansızın irkildi, kaşlarını çattı, yüzünü ekşitti. Bir gün, hayatı gibi hatıralarının da sönüp gidebilmesi ihtimalini düşünmüştü!

Ölmek? Bu, önüne geçilmez bir sondu. Ordular, hazineler, kaleler ve milyonlarca esir halk, o ölümün bir gün gelip çatmasına engel olmak şöyle dursun, ölümü biraz geri bile itemezdi. O, kendi dilediği günde gelecekti. Fakat hatıralar... Bunları yaşatmak ve ebedileştirmek mümkündü. Timur, her biri bir zekâ ve belki deha temsil eden, ayrı ayrı birer harika sayılabilen hamlelerinin, harplerinin, zaferlerinin unutulup gitmesini bir felaket olarak kabul ediyordu. Yaptıklarının unutulmasını, kurduğu devletin çökmesi kadar acıklı buluyordu.

O, şimdiye kadar bu noktayı düşünmediğine hayıflanıyordu. Canı o kadar sıkılmıştı ki, çıplak Hintliyi ve iki aziz çocuğunun akıbetleri meselesini bile artık unutmuştu. Kendi hatıralarını sönmekten, unutulmaktan kurtarmak kaygısına kapılmıştı.

Timur, belki yarım saat kadar süren sıkıntılı bir düşünceden sonra yine Molla'ya döndü:

"Hocam," dedi. "Biz çok şey yaptık, lakin yaptıklarımızı adeta unuttuk. Yarın yerimize gelenler neler yaptığımızı ve nasıl yaptığımızı belki anlamayacaklardır. Bu, cismin gibi ismin de ölmesi demektir ki, berbat bir şeydir."

Hoca, sustu. İsimlerin de er geç unutulacağını ve bu sebepledir ki, büyük bir beşer kütlesinin ruhun ölmezliğine inanarak mutlak bir sönüp gidişin acısını avuttuklarını söyleyemedi. Zaten Timur da cevap beklemiyordu, söylenmekte devam ediyordu:

"İsmimin de ölmesine ve yaptıklarımın unutulmasına tahammül edemem. Zaferlerimi nasıl Kelleminarlarla[28] bugünün halkına teşhir ediyorsam yüksek varlığımı kaybolmaz vesikalarla gelecek nesillerin insanlarına okutacağım…"

Ve birdenbire ayağa kalktı:

"Haydi, sen," dedi. "Çadırına git. Ben hayatımı kitap haline koymak için tedbirler alacağım."

---

ktedir. Son zamanlarda bu isim, Yeşil şehir suretinde zikrolunmaya başlanmış ise de Keş hepsinden doğrudur ve Timur, Keş'te doğmuştur. (MTT).

[28] Kelleminar, insan kafasından yapılan kulelerdir. Timur, bu şekilde kule yaptırmaktan çok hoşlanırdı. (MTT).

İşte Timur'un meşhur ruznamesi o günden tutulmaya başlandı. Âlimlerden, kâtiplerden kurulan bir heyet hemen işe girişti ve büyük cihangirin bütün hayatı takvim sırası ile yazıldı. Timur, 'Tantana yok, tumturak yok, mübalâğa yok!' demişti. Ondan ötürü ruzname çok güzel bir deyimle yazılıyordu. Timur tarafından da okunup unutulmuş noktalar ilâve, yanlış kaydolunan yerler tashih olunuyordu. Hakan, 'Tüzüklerim' dediği kanunumsu vasiyetnameyi de o sırada yazmaya başlamıştı.

Bu, Hindistan'ı fethetmekten daha önemli bir işti. Yahut Timur, giriştiği kalem işini, kılıç işinden yüksek tutuyordu ve o görüşe uygun bir biçimde çalışıyordu. Onda, kendi heykelini yapmak isteyen bir heykeltıraş ihtimamı[29], kendi ruhunu tahlile uğraşan bir şair heyecanı vardı. İlkin kalemi eline aldığı zaman, atına ve okuna hâkim olduğu gibi o kamış parçasına da tahakküm edeceğini, dilediği şeyleri bir hamlede yazıvereceğini sanmıştı. Hâlbuki kalem, attan serkeşti[30] ve ok gibi uysal değildi. Bu sebeple 'saltanatlar fatihleri çocuklarıma, cihanın yüksek hükümdarları olan ulu neslime' ibaresini, Semerkant'ta yapılmış nefis bir kâğıt tabakası üzerine kondurduktan sonra birdenbire duraklamıştı.[31] Yapmak istediği heykele nasıl bir mümeyyiz vasıf, nasıl bir vaziyet vereceğini tayin edemeyen bir sanatkâr ıstırabı ile üzülmeye başlamıştı. Bu heykel, çok yüce bir kudreti temsil edecekti. Aynı zamanda o kudretin nasıl vücuda geldiğini kademe kademe gösteren bir abide olacaktı.

Böyle bir eseri bir hamlede vücuda getirmek mümkün değildi. Timur Keş'teki sessiz evden cihangirlik tahtına yükselinceye kadar birçok vicdanların, birçok kolların fedakârlığına istinat etmişti. Yazacağı kitapta bütün bu sadık yardımcıları da derece derece göstermek, her birinin mevkiini ayırmak istiyordu. Kimi ölmüş, kimi bir köşeye çekilmiş, kimi de hâlâ Timur namına didinmeyi, yorulmayı ve hatta ölmeyi en kutsî vazife tanımakta bulunmuş olan bu binlerce adamı

---

29 İhtimam: Özen.

30 Serkeş: Dik başlı, başına buyruk, kafa tutan.

31 Timur, mütalaa ve mülâhazaya son derece düşkün olduğu, ulemaya pek ziyade hürmet eylediği halde bütün malumatı okuyup yazmaktan ileri geçmemişti. Hafızası, bir defa okuduğunu veya işittiğini unutmayacak kadar sağlam iken, Farisî, Moğolca ve Türkçe'den başka dil bilmezdi. (MTT).

lâyık oldukları mevkilere koymak, yaptıkları işleri - ne eksik, ne fazla – hakkı ile göstermek çok müşküldü.[32]

Bununla beraber, Timur çalışıyordu. Ruzname heyetine hayatını ve zaferlerini yazdırırken dimağını ve yüreğini de kendisi kaleme alıyordu. Tüzükler, ilkin perişan bir satır yığını iken yavaş yavaş lekesiz sayfalar haline geçiyordu.

Ordu, yine yürüyordu. Vazifesini yapmaktan geri kalmıyordu. Keşmir'i aldıktan sonra cenuba[33] doğru kıvrılarak 'Delhi' istikametinde yürümeye girişilmişti. Timur, bu yürüyüşlerle ilgili görünmüyordu. Seyyar ordu içinde yürüyen bir münzevi gibi idi. At üstünde daima dalgın duruyordu. Çadır altında da aynı dalgınlığı muhafaza ediyordu. Yahut yazı ile uğraşıyordu. Umur hocayı bile gördüğü yoktu. Kumandanların raporlarını dinlemek ve icap eden emirleri vermek için ayırdığı zaman da azdı. Adeta kendi benliğine bürünüp haricî âlemle alâkasını kesmişe benziyordu.

Kumandanlar, kudretli âmirlerinin bu elemli, bu çekingen vaziyetinden teessür[34] duyuyorlardı. Fakat onun kahraman ruhundaki inceliği bildikleri için elemine candan ve gönülden hürmet gösteriyorlardı, kendisini mümkün olduğu kadar rahatsız etmemeye çalışıyorlardı.

Evet. Küre üzerinde insan yüzü belirdiğinden ve insan sesi işitildiğinden beri Timur kadar sert, Timur kadar çelik iradeli bir adam görülmemişti. O, icabında kıtaları harabeye çevirir ve varlıktan yokluğa geçen yığınlar üzerinde alnı kırışmadan dolaşırdı. Kan kokusuna, gül kokusu kadar alışkındı. Boğazlanan insanların iniltisini at kişnemesi kadar mühimsemezdi.

Lakin sevdiklerinden birinin ölümü karşısında iradesi çabucak sarsılırdı. Büyük oğlu Cihangir'in ölümünü işittiği gün saltanatını bırakmak derecelerinde fütur göstermişti. Sevgili karısı Ulcay'ın, kız kardeşi Türkân Hatun'un ölümleri üzerine de saraya kapanarak günlerce ağlamış, kimselere görünmemiş ve hiçbir işe bakmamıştı…

Kumandanlar onun bu inceliğini bildikleri için sessiz davranıyorlardı. Fakat çıplak Hintliye de diş biliyorlardı. Çünkü kudreti şahin-

---

[32] Müşkül: Zor, güç.

[33] Cenup: Güney

[34] Teessür: Üzüntü.

şahı, onun elemlendirdiğini biliyorlardı. Timur'dan çekinmeseler herifi didim didim didikleyecekler, dilim dilim doğrayacaklardı

İşte bu vaziyette Lâhur da alındı, İfasis nehri kenarına varıldı. Bu su, Büyük İskender'in kendi saltanatına şarkta çizdiği son sınırdı. Kumandanlar, Zülkarneyn diye dillerde dolaşan, abıhayat[35] aramak için buralara kadar geldiği söylenen efsanevî hükümdarın içinde yıkanıp, kenarında uyuduğu nehre yaklaşınca toplandılar. Timur'un huzuruna çıkmayı kararlaştırdılar. Maksatları, Büyük İskender'in ordusu ile ancak kenarına kadar geldiği bu nehri, kendi ordularının şan ve şerefle geçmek üzere bulunmasından dolayı kudretli hakanı kutlamaktı.

Timur, kumandanların istedikleri izini verdi ve onları huzuruna kabul ederek sözlerini dinledikten sonra acı acı gülümsedi:

"Evet, arkadaşlar," dedi. "İskender'i geçmek bir şereftir. Buna bu şerefi veren sizlere ve askerlerinize teşekkür ederim. Lakin İskender'in üzerinde yürüdüğü ikinci bir yol daha var ki biz onun da üzerindeyiz. O yolda İskender'i karşılayan akıbet, bizi de kucaklayacak değil mi? Hayat yolundan bahsediyorum… İskender, bütün kuvvetine rağmen o yolun bir noktasında sendeledi, göçüp gitti. Cihangirlik yolunda onu geçen bizler, öbür yolda kendisiyle beraber olacağız. Gurura düşmeyelim, faniliğimizi unutmayalım."

Timur, bu sözleri söylemekle beraber kumandanları yanına alarak İfasis nehrini seyre çıktı. Nehir, Sint suyundan küçüktü. Lakin düşündürücü bir görünüşü vardı ve bu, sağ sahilinde sıralanan bir sürü harabelerden doğuyordu. Harabeler büyük İskender'in yaptırdığı mabetlerin artığı idi. On yedi asırlık bir tarihin bu yırtık sayfaları gerçekten acıklı idi. Vaktiyle bir kudreti andırmak için yapılmışlardı. Şimdi o kudretin hayâl olmuş ışığını; dişsiz bir ağız gibi, kekeliyorlardı.

Timur, bir müddet o harabeleri süzdü, kumandanlarla Delhi yakınlarında yapılması beklenen harpler hakkında görüştü, bazı emirler verdi, geriye çekildi, çadırına girerken durakladı, bir nebze düşündü ve Hintliyi istedi. Maksadı onu biraz daha söyletmekti. Herif huzuruna getirildiği zaman, o maksadı bıraktı, sadece şunu söyledi:

---

[35] Abı hayat: Hayat suyu, bengisu, ölümsüzlük veren su.

"Bak, bir su daha geçiyoruz. İskender'in adım atmadığı yerlere giriyoruz. Fakat hâlâ senin Huda'larından haber yok. Hindin ilâhları da Hintliler gibi galiba uykuda!"

"Haber yoldadır," dedi. "Bugün gülenler, yarın ağlayacaktır!"

Timur, dudaklarını ısırmakla beraber kızmadı, eliyle adamlarına işaret etti:

"Götürün!"

Ve ülkesiz bir hükümdar gibi ağır ağır çadırdan çıkan çıplak Hintlinin arkasından söylendi:

"Eğer her Hintli bunun gibi ürkmez olsaydı şu sular, ne İskender'i tanırdı, ne beni!"

Birkaç gün daha geçti. Ordu, her gün bir yangın yaparak ve arkasında harabeler bırakarak Delhi istikametinde ilerledi. Keşif kolları büyük bir düşman kuvvetinin ileride toplandığını bildiriyorlardı.

Kumandanlar, karşılaşacakları ordunun çokluğundan endişe etmiyorlardı. Askerde de korku yoktu. Lakin bir nokta, tecrübeli kumandanları düşündürüyordu: Esirler... Orduda askerden fazla esir vardı ve bu esirler, silâhsız bir ordu halinde tehlikeli bir kütle teşkil ediyorlardı.

Kumandanlar, uzun münakaşalara rağmen bir silahsız ordu hakkında alınabilecek bir tedbir bulamadılar. Esir canlı bir ganimetti. Satılırdı, işte kullanılırdı, boş yerlere oturtulup çalıştırılabilirdi. Böyle her işe elverişli ganimetten istiğna edilemezdi. Fakat onları arkada bırakıp öndeki düşmanla çarpışmakta muhatara[36] vardı. Muhafaza altında geri bırakılmaları da imkânsızdı. Zira esirler, askerlerin malı idi.

Orduda otuz, otuz beş esir sürükleyen neferler görülüyordu. Bahadırlık hakkı, zafer hakkı olarak elde ettikleri esirleri askerin elinden almak hoşnutsuzluk uyandırabilirdi.

Kumandanlar uzun uzun görüştükten sonra işi Timur'a arz etmeyi kararlaştırdılar. İçlerinden en muhterem tutulan üç tanesi hakanın otağı önüne geldi. Bunlar Perdedarlara, cihangirin meşgul olup olmadığını sordukları vakit, pek az evvel Semerkant'tan gelen ulakların henüz huzura çıktıklarını öğrendiler, beklemeye koyuldular. Fakat biraz sonra kulaklarına bir ses çarptı. Bu ses, acı bir inilti idi ve otağda biri boğazlanıyormuş hissini veriyordu.

---

[36] Muhatara: Ziyan, tehlike, korkunç durum.